

A TURIZMUSFEJLESZTÉS ÉS HATÁSAINAK VIZSGÁLATA A TOKAJ-ZEMPLÉN DESZTINÁCIÓBAN

DANKÓ LÁSZLÓ CSC¹

egyetemi docens

Tokaj-Hegyalja Egyetem Lorántffy Intézet Turizmus és Vendéglátás Tanszék

A turizmus a munkahelyteremtés, a gazdasági növekedés és a regionális jólét egyik fontos motorja. A cél, hogy a turisztikai területek ne csak gazdaságilag, de kulturálisan és környezetvédelmi szempontból is fenntarthatók, a kihívásoknak pedig jobban ellenálljanak.

Tanulmányomban a Tokaj-Zemplén turisztikai desztinációt vizsgálva bemutattam, hogy a régióban miként segítették elő a természeti és emberalkotta adottságokon alapuló térségi közösségi turizmusfejlesztési törekvések az állami szerepvállalást, s a 2021-2024. években megvalósuló Tokaj-Zemplén térségi fejlesztési program fejlesztéseinek milyen hatásai vannak a vendégéjszakaszámok alakulására? Összegző megállapításom szerint az NTAK-KSH adatok kigyűjtése és elemzése alapján a desztináció vendégforgalma 41,6 százalékkal bővült, azaz a fejlesztések turizmust élénkítő hatása számszerűen mérhető és igazolható.

Kulcsszavak: Tokaj-Zemplén desztináció, vidékfejlesztés, turizmus

JEL: L83, M31, R11

BEVEZETÉS

A turizmus a munkahelyteremtés, a gazdasági növekedés és a regionális jólét egyik fontos motorja. A világjárvány és más válságok lehetőséget adtak arra, hogy a turizmus rendszerének újragondolásával egy igazságosabb, fenntarthatóbb és rugalmasabb modell felé mozduljunk el. Új szabályozásokra lesz szükség a digitális életvitelre és az alacsony szén-dioxid-kibocsátásra átállás előmozdításához. A cél, hogy a turisztikai területek ne csak gazdaságilag, de kulturálisan és környezetvédel-

¹ danko.laszlo@unithe.hu, ORCID ID: 0000-0002-7015-5281, <https://m2.mtmt.hu/api/author/10002922>, Scopus ID: 24310361200.

mi-fenntarthatósági szempontból is virágozzanak, valamint a válságoknak jobban ellenálljanak.

Tanulmányomban vázlatosan bemutattam a Zemplén régiót, annak négy kistáját, majd röviden elemzem az 1990-es rendszerváltozás után eltelt három évtizedes időszak térségi közösségi és állami turizmusfejlesztési törekvéseit: Észak-Magyarország legkeletibb régiója: a történelmi Zemplén vármegye déli része, valamint Abaúj vármegye Hernádtól keletre eső területe rendkívül attraktív turisztikai vonzerőkkel rendelkezik, mind a természeti, mind az emberalkotta adottságok tekintetében.

Sajnos a térségben működő települési önkormányzatok, turisztikai desztinációmenedzsment egyesületek és maguk a vállalkozások sem kezelték kellő súllyal a térségi összefogásban, közösségi turisztikai fejlesztésben rejlő szinergikus lehetőségeket, a vendégéjszakák számának növelését, bárhol is töltik azt a vendégek a desztinációban. Mintha a közösségi szintű turizmusfejlesztést meghatározó helyi politikai szándék, szakmai és intézményi erőforrás hiányzott volna.

Ezen a helyzeten változtatott az a tény, hogy a Kormány 2020. év végén 149,5 milliárd forint költségvetési támogatás biztosításáról döntött a Tokaj-Zemplén Térség fejlesztése érdekében a 2020-2024 évekre vonatkozóan a 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozat¹ elfogadásával.

A célzott támogatás a Tokaj-Zemplén Térségfejlesztési Program célkitűzései mentén elsősorban a térség turizmusának és a vendéglátó-ipari kapacitásoknak, a szőlészetborászatnak a támogatására, a térség elérhetőségének, valamint a helyi, települési infrastruktúra javítására került felhasználásra. A támogatás célterülete Tokaj-Zemplén térség 72 települése, kedvezményezettjei az itt működő önkormányzatok, vállalkozások, költségvetési szervek, egyházak, nonprofit gazdasági társaságok, civil szervezetek.

A forrást a Pénzügyminisztérium kezelte, a program szakmai irányítását kezdetben Wáberer György a Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztéséért Felelős Kormánybiztosként látta el². A Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Program megvalósításához nyújtandó célzott pénzügyi támogatás felhasználásának feltételrendszeréről szóló 2038/2020. (XII.29.) Korm. határozat³ értelmében a pénzügyi támogatások felhasználása pályázati úton, vagy egyedi támogatási döntéssel valósultak meg. A támogatásokról a döntés-előkészítő bizottság szakmai javaslata alapján a Tokaj-Zemplén térség fejlesztéséért felelős kormánybiztos döntött. Az egyes projektek előkészítésében és eredményes végrehajtásában a TBFT tulajdonában álló Tokaj Borvidék Fejlődéséért Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság működött közre.

Szakértői kutatásomban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a Kormány 1421/2020. (VII. 20.) Korm. határozata szerint elindult Tokaj-Zemplén Térségi Fejlesztési Program kidolgozása és megvalósítása milyen mérhető hatással volt a desztináció turizmusa fejlődésére a térségi szálláshelyek Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ (NTAK) felé kötelező adatközléseinek alapuló idősoros vendégéjszaka számok szerint?

1. KÖZÖSSÉGI TURIZMUSFEJLESZTÉS ZEMPLÉN RÉGIÓBAN 1995-2020.

Zemplénben a térségszintű turisztikai fejlesztések első lépésének a Zempléni RVA „Zemplén” című színes, négy nyelvű kiadványának 1995. évi megjelentetését tekintem. A Magyar Turizmus Rt. támogatásával készült kiadvány a négy zempléni várost, valamint a három jellemző kistáját (Bodrogek, Hegyalja, Hegyköz) mutatta be 7x8 oldal terjedelemben, térképpel és idegenforgalmi adattárral kiegészítve.

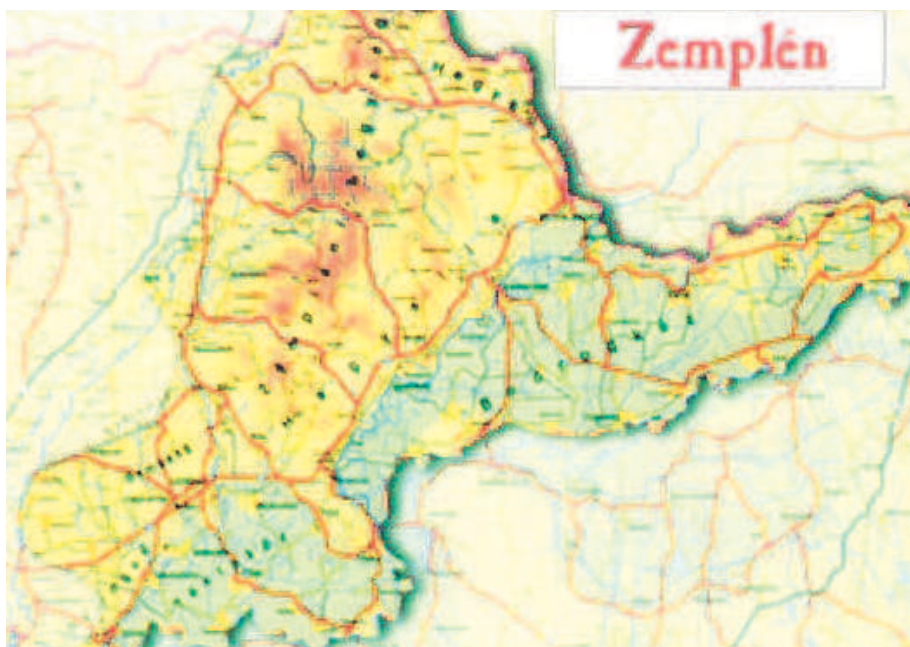
A Magyar Turizmus Rt. K+F Igazgatósága megbízásából készített „Zemplén térségi turizmusfejlesztési tervben” 2007-ben elvégeztem a turisztikai régió településszintű lehatárolását⁴.

A településszintű lehatárolás szerint a térséget 104 település alkotja (1. sz. ábra), melyek a következő kistájokban helyezkednek el:

- Tokaj-Hegyalja zárt borvidék – 27 település
- Bodrogek – 22 település,
- Zempléni-hegység
 - Zempléni Tájvédelmi Körzet -18 település
 - Abaúji-hegyalja Zempléni Tájvédelmi Körzethez kapcsolódó 14 település
 - Zempléni Tájvédelmi Körzethez kapcsolódó 11 hegyközi település.
- Taktaköz-Harangod – 13 település.

A lehatárolt turisztikai régió felöleli Tokaj -Hegyalját, a Bodroeköt, a Zempléni hegységet, benne Abaúji – Hegyalját és Hegyközt, valamint Taktaköz -Harangod vidékét.

A későbbi és jelenleg is érvényes kormányzati Tokaj-Nyíregyháza turisztikai térségi kijelölés⁵ a Tokaj altérségben ebből 72, vonzerőkkel, adottságokkal rendelkező települést érint. Benne kiemelkedő jelentőségű a Tokaj-Hegyalja történelmi borvidék, ami kultúrtáj kategóriában UNESCO világörökség.

1. sz. ábra: Zemplén turisztikai régió
forrás: Zemplén – a Zempléni RVA prospektusa, Sátoraljaújhely, 1999.

1.1 Zemplén térségi Turizmusfejlesztési Terv

A turisztikai vonzerővel rendelkező települések rendszerezésénél a 1. sz. táblázatban megjelölt „Zemplén”, a Zempléni hegység tájvédelmi körzetét és annak környezetét egységes üdülőkörzetként megjelölve integrálja az ún. „Abaúji Hegyalját”, a Zempléni hegység nyugati peremvidékét is, hisz ebben az esetben a közigazgatási körzetek mentén való lehatárolás éppen a térség tájvédelmi körzetét vágná ketté!

1 sz. táblázat

BAZ megye tájegységeinek turisztikai vonzású települései

Tájegység	Nemzetközi vonzaskörzet	Országos vonzaskörzet	Regionális vonzaskörzet	Idegenforgalmi település összesen
Mátra-Bükk	2	11	10	23
Aggtelek vidéke	2	2	22	26
Zemplén	5	12	33	50
Felső-Tiszavidék	-	2	2	4
Közép-Tiszavidék	-	-	3	3
Összesen:	9	27	70	106

forrás: Dankó L. 2020, 57. o.é.

A Zemplén turisztikai körzetet négy tájegységre bontottam, melyek a következők

- I. Bodrogek,
- II. Taktaköz-Harangod,
- III. Tokaj-Hegyalja,
- IV. Zempléni-hegység (Abaúji Hegyalja, Hegyköz).

A térségi turisztikai tervben kijelölt körzethez 104 település tartozik, népességszáma mintegy 160 ezer fő. Zemplén turisztikai körzetet az öt zempléni járása teljes egészében, valamint az Gönci járás 20 települése alkotja.

Zemplén régió a hajdani Zemplén vármegye mai Magyarországon lévő területét, továbbá a hajdani Abaúj-Torna vármegye Zempléni hegységében lévő településeit öleli fel az országhatár és a Hernád folyó közötti területen.

Zemplén térség településeit az idegenforgalom területi irányításáról és tervezési rendszerének korszerűsítéséről szóló 2006/1979. (III.16) Mt. h. sz. határozat² alapján sorolhatjuk az üdülőkörzetek, vagy gyógy-helyek közé. Ezen és más jogszabályok szerint a térség nem tartozik kiemelt üdülőkörzetekhez, kiemelt idegenforgalmi körzethez, országos, illetve kiemelt gyógyhelyekhez, viszont két üdülőkörzetben már releváns volt.

Az 1979-es településszintű idegenforgalmi besorolás szinte teljesen lefedi a 2020. évi desztinációs lehatárolást.

Amint azt az 1. sz. táblázatban bemutattam, a Zemplén térség települései közül, egy a nyolcvanas években végzett felmérés 50-et talált olyannak, amelyik nemzetközi (5), országos (12), vagy regionális (33) vonzásjelleggel rendelkezik.

A turizmusban rejlő térség- és gazdaságfejlesztési lehetőségek hatékonyabb hasznosításának igénye vezette a Magyar Turizmus RT. K+F Igazgatóágát, amikor 1997-ben kidolgoztatta a Megyei Idegenforgalmi Hivatallal és az érintett kistérségi központok önkormányzataival egyeztetett és elfogadott térségi közösségi turizmusfejlesztési tervet.

Ebben meghatároztam a Zempléni térségi SWOT (erősségek, gyengeségek, lehetőségek, veszélyek) elemzés keretében a négy kistérségre külön-külön vizsgálva a régió erős és gyenge pontjai, s az egyes kistérségre vonatkozó általános fejlesztési célokat is. A SWOT elemzés és az erre alapozott fejlesztési célkitűzések alapján kialakításra került a Zemplén térség turisztikai jövőképe:

- a célcsoportok,
- megközelíthetőség, elérhetőség,
- turisztikai termékkínálat,
- fogadóképességek,
- táji és települési környezet,
- szereplők tekintetében.

Ezt követően meghatároztam a kistérségeknek fejlesztésre ajánlott turisztikai termékcsoportokat, melyeket saját tapasztalataimmal kiegészítve a 2. sz. táblázatban foglaltam össze:

2. sz. táblázat
Kistérségi termékcsoport ajánlások

Turisztikai terméktípus	Bodrogköz	Taktaköz-Harangod	Tokaj-Hegyalja	Zemplént-hegység
1. Üzleti utazások: <ul style="list-style-type: none"> • konferencia, szeminárium • incentive 	+	+	+	+
2. Wellness: <ul style="list-style-type: none"> • Gyógy-és termálturizmus • falusi turizmus • ifjúsági turizmus 	+	+	+	+
3. Speciális érdeklődés: <ul style="list-style-type: none"> • természetjárás, ökoturizmus • kerékpáros turizmus • sportturizmus • vadászat • kulturális turizmus • kastélytúrák, műemléki turizmus • borturák, szüreti programok 	+	+	+	+
4. Vízparti üdülés: <ul style="list-style-type: none"> • aktív turizmus, vízi sportok 	+	+	+	

A térségi turizmusfejlesztési feladatokat a vázolt jövőkép alapján általános és termékenkénti csoportosításban határozták meg. Minden fejlesztésre ajánlott termékhez megjelöltek a térségből egy-egy olyan intézményt, vállalkozást, személyt aki a térségi termékfejlesztésben érintettsége okán a leginkább generálója, gesztora lehetett az irányított, vagy spontán fejlesztésnek.

A turizmusfejlesztési tervben megfogalmazott fejlesztési feladatok az alábbiak voltak:

1. Látnivalók feltárása, megóvása és bemutatása
2. Turisztikai programcsomagok kialakítása
3. Szállásfeltételek javítása
4. A vendéglátás fogadóképességének és minőségének javítása
5. A kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése
6. A szervezeti háttér megerősítése
7. Aktív turizmus növelése
8. Települési, táji környezet fejlesztése
9. Elérhetőség javítása

10. A marketing tevékenység fejlesztése
11. Humán erőforrások fejlesztése
12. Finanszírozási feltételek megteremtése

A hivatkozott fejlesztési terv további részei tartalmazták a realizálást támogató turizmusmarketing koncepciót, illetve a releváns szereplők felé megfogalmazott főbb marketing javaslatokat.

1.2 A kilencvenes években megvalósult közösségi turizmusipari fejlesztések

1. A térségi PR marketing munka összehangolására 1998-ban a Zemplén RVA-nál elkészült Zemplén public relations stratégiája, majd megkezdődött annak realizálása:

- Kiállítási installáció készült, melynek hordozható elemein a négy város és a három tájegység turisztikai célú bemutatása látható,
- A Zemplén Televízió 30 perces videofilmet készített angol, magyar, német hangalámondással Zemplénről,
- Utánnymásra került a „Zemplén” idegenforgalmi kiadvány 4000 példányban,
- 1999. májusában elindult a Zemplén komplex bemutatására törekvő website a www.zemplen.hu címen az interneten,
- 1999-ben az Utazás kiállításon Borsod-Abaúj-Zemplén megye standján önálló Zemplén kiállítás és bemutató került kialakításra.

2. A Zempléni Idegenforgalmi Szövetség égisze alatt összeállított EU-Phare kistérségi komplex fejlesztési program a Zempléni-Hegyköz szinte egyetlen kitörési pontjaként az idegenforgalmat megjelölve, annak fejlesztésére koncentrált.

A pályázatban együttműködő szervezetek:

- Bózsza Község Önkormányzata,
- Pálháza Nagyközség Önkormányzata,
- Vágáshuta Község Önkormányzata,
- Mikóházi Mezőgazdasági és Ipari Szövetkezet,
- Palágyi János magánvállalkozó, Bózsza,
- Parkfalu Kft., Vágáshuta,
- Zempléni Idegenforgalmi Szövetség, Sátoraljaújhely
- Zempléni Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Sátoraljaújhely.

1.4 Zemplén térségi főbb közösségi turisztikai fejlesztések az ezredfordulón és azt követően

- Tokaj Világörökség Program térségi fejlesztései⁸
- Zemplén térségi turizmustermékek fejlesztése, promóciója (Zempléni RVA), (Vonzerőleltár, termékszintű együttműködés, termékismertető, promóció),
- Zempléni Idegenforgalmi Szövetség marketing iroda felszerelése (ZISZ),
- Idegenforgalmi tanfolyami oktatás szervezése, rendezése (ZISZ),

- Erdei kisvasút végállomás építése, idegenforgalmi pont kialakítása (Pálháza Önkormányzat),
- Gumikerekes „kisvasút” beszerzése (Mikóházi Szövetkezet),
- Üveghuta építése és nemzetiségi tájház kialakítása (Vágáshutai Önkormányzat),
- Vendégház és oktatási centrum kialakítása (Parkfalu Kft. Vágáshuta),
- Melegkonyhás vendéglő kialakítása (Palágyi János, Bózsva),
- Pálháza-Rostálló-Susulya rakodó erdei kisvasút továbbfejlesztési hatástanulmány (Pálháza Önkormányzat),
- Kisbózsvai Lónyai –kastély rekonstrukciójának hatástanulmánya (Bózsvai Önkormányzat).

1.5 Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-13. és zempléni hatásai

A 2005-13. évekre elfogadott fejlesztési stratégia² vezette be hazánkban a „turisztikai desztináció-menedzsment” fogalmát:

„Egy adott település vagy kistérség turizmusával kapcsolatos teendőit a helyi/térségi desztináció menedzsment szervezet (hdmsz) végzi. Ez lehet települési, kistérségi vagy egyéb önkormányzati társulás, amely a helyi lakosság, az önkormányzatok és a turisztikai szolgáltatók szoros együttműködésével a helyi turisztikai termékek, szolgáltatások fejlesztésével és promóciójával foglalkozik. A hdmsz-ek felállításának és működtetésének csak azokban a kistérségekben és településeken van létjogosultsága, amelyek kellő turisztikai potenciállal rendelkeznek. A hdmsz-ek működése kizárólag alulról jövő kezdeményezésekkel (szervezetépítés és finanszírozás) valósulhat meg, az együttműködésen keresztül azonban lehetséges és szükséges a termékek közös kialakítása és értékesítése. A szolgáltatók felelőssége és feladata, hogy a célcsoporthoz vezető megfelelő marketingeszközöket alkalmazzanak, az egyes elemek egymással összhangban legyenek, és a marketingszemlélet áthassa a teljes tevékenységüket” (NTS, 2005, 112.o.).

Az Észak-Magyarországi Régió Turizmusfejlesztési Stratégiája 2007-13 a régióban hat kiemelt desztinációt nevesített, köztük a Tokaj-Zemplén térséget.

1.4 A Tokaj-Zemplén turisztikai desztináció TDM szervezeteinek kialakítása

A regionális turizmusfejlesztési program¹⁰, de már a Magyar Turizmus Zrt. észak-magyarországi prospektusa is nevesítette a TDM-ek sorában a Tokaj-Zemplén desztinációt. Bár korábbi szakmai programokban Zemplén turisztikai régiót definiáltak, a nemzetközi beutazó turizmus sikeressége érdekében elfogadhatóbbnak és célszerűbbnek tartottuk – Tokaj nemzetközi ismertségére, az UNESCO „világörökség” címre tekintettel – a Tokaj-Zemplén elnevezés alkalmazását.

A regisztrált helyi turisztikai desztináció-menedzsment szervezetek (TDM-ek) a turisztikai egyesületek bázisán a TDM pályázatok keretében, 2011-ben jöttek létre. A Sárospatak és Környéke Turizmusáért Egyesület elnökeként kezdeményezésemre

2011. végén Sárospatakon jött létre a Tokaj-Zemplén - Abaúj Térségi Nonprofit Kft az öt helyi TDM egyesület azonos arányú részvételével. Elnöke Dankó Dénes lett, a munkaszervezeti teendőket Blanár Róbert sátoraljaújhelyi Tourinform irodavezető látta el.

Sajnálatos módon a 2010 utáni turizmusirányítási szemléletváltás az alulról építkező – LEADER alapú (vállalkozói-önkormányzati-civil) helyi, térségi, regionális, országos TDM rendszer továbbfejlesztése helyett az etatista, a Magyar Turisztikai Ügynökség égisze alatti - kormányzati irányítású – desztinációmenedzsment mellett kötelezte el magát, amit a korábbi TDM támogatások megszüntet is érzékelve a non-profit kft 2017-ben megszüntette tevékenységét.

1.5 Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 és Tokaj- Zemplén vonatkozásai

Az Országgyűlés annak érdekében, hogy a az Európai Unió támogatásából, vagy a központi költségvetésből finanszírozott turisztikai fejlesztések szakmai tervezése, megvalósítása gyorsabb, egységes eljárási rendben, a rendelkezésre álló források hatékonyabb felhasználásával történjék, a turizmus jövedelemtermelő képességének erősítése érdekében megalkotta a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól szóló 2016. évi CLVI. törvényt¹¹.

2020-ban (a korábbi, 2016. évi Tokaj-Felső-Tisza-Nyírség kiemelt turisztikai térséget módosítva) a Kormány átalakította hazánk turisztikai térképét és a turisztikai térségek meghatározásáról szóló 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendeletnek megfelelően Magyarországon 11 turisztikai térséget jelölt ki, amelyben Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség önálló fejlesztési célterületként és desztinációként került nevesítésre, benne a „Tokaj” altérség definiálásával.

A turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól szóló 2016. évi CLVI. törvény (a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól) megfogalmazása szerint a turisztikai fejlesztések fókuszát az egyedi attrakciókról a turisztikai térségekre helyezte át, kimondva, hogy Magyarország turisztikai potenciáljának növelése a turisztikai desztinációkban rejlik. Olyan komplex turisztikai élménycsomagok biztosításában, menedzselésében és piacra juttatásában, amelyek jelentős keresletbővülést jelentenek az adott területeknek. Az állami turizmusirányítás feladata a desztinációs logika értelmében az, hogy lehatárolja az egyes desztinációkat, azokra egyedi beavatkozási programot dolgozzon ki, az egyedi élménnyel azonosítható desztinációkhoz pedig önálló márkákat, márkaprofilokat építsen fel és menedzseljen.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 az állami turizmusirányítás célrendszerét és eszközszerét 2030-ig meghatározó alapidokumentum¹². Logikája szerint a desztinációs megközelítést kiegészítő új szemléletű attrakciófejlesztési és alapinfrastruktúra-fejlesztési logika biztosítja a fejlesztett attrakciók gazdasági-társadalmi-környezeti fenntarthatóságát, továbbá azt, hogy minőségi élményt biztosítsanak a

látogatók számára. Emellett kijelöli az attrakciófejlesztések irányát és főbb tartalmi követelményeit akkor, ha az attrakciófejlesztés desztináción belül, illetve ha azon kívül történik. A Stratégia kiemelten foglalkozik az állami turizmusirányítás új, integrált intézményrendszerének bemutatásával és az állam turizmusban betöltött szerepének meghatározásával.

1.5.1 Tokaj kiemelt turisztikai fejlesztési térség bemutatása az NTS 2030-ban

1. A térség jelenlegi élménykínálata, főbb vonzerői

A desztináció elsődleges élményigéretei a bor-gasztronómiai, kulturális és aktív termékek köré csoportosulnak. A világörökségi Tokaji borvidék belföldön és nemzetközi piacon meghatározó hívószó.

A tokaji bor nemzetközi népszerűsége és elismertsége kiindulási alap az élménycentrikus, garantált gasztró- és bortúrákhoz, gasztronómiai élményekhez. Tokaj mellett Mád, Tállya, Tarcál, Sárospatak, Tolcsva, Hercegkút a jelentősebb települések, ahol több kiemelkedő borászat kínál prémiumkategóriás borkóstolós programot és dülötúrát. attrakcióként a Gusteau Kulináris Élményműhely, az Első Mádi Borház, a Percze Élménybirtok, a sárospataki Vár Vendéglő, a Boros Borbár és az Oroszlános Borvendéglő említhető meg, míg Encsen az Anyukám Mondta Étterem önálló utazási döntést befolyásoló gasztronómiai szolgáltatást nyújt. Unikális színfolt a gasztronómiai kínálatban a bodrogkeresztúri Acetánia.

A természetjárás szintén nagyon sok kirándulót vonz a Tokaj–Zemplén térségbe, mely versenytársainál sokkal vadregényesebb, érintetlenebb természeti képet mutat. Jelentős Országos Kéktúra szakasz húzódik a térségben. Unikális látnivaló, kedvelt fotós- és kirándulóhely a sárospataki Megyer-hegyi tengerszem. A tiszai hajózás, a Bodrog folyón történő kishajós közlekedés mind vonzó kikapcsolódást kínálnak, Tokajban biztosított a vízi infrastruktúra, több kis- és nagyhajó-kikötő áll rendelkezésre. A Sátoraljaújhelyen található Zemplén Kalandpark sípályájával, az ország leghosszabb bobb pályájával és libegőjével, valamint új átcsúszó és kabinos pályájával, függőhídjával a térség aktív turisztikai USP-je.

A desztináció kulturális vonzerejét a történelmi emlékek, a térség kastélyai és vármaradványai adják. Füzér vára, a Regéci vár, Boldogkő vára, a füzérradványi Károlyi-kastély, a sárospataki Rákóczi-vár és a Református Kollégium Nagykönyvtára, Tolcsva épített öröksége (kastélyok és világörökségi pincesor) szinte kötelező látnivalói a térségnek.

A kulturális vonzerő része a hollóházi porcelán és annak fejlődését bemutató Porcelánmúzeum, A Magyar Nyelv Múzeuma, a Vizsolyban található első, teljes magyar nyelvű bibliafordítás is. Emellett fontos kulturális és vallási csomópont Sárospatak városa, a reformáció és a Rákóczi-kultusz egyik magyarországi központja. Innen in-

dul például a Szent Erzsébet út, mely névadója életútjának főbb helyszíneit köti össze. A térség kínálatát szervesen formálja a zene (pl. Zempléni Fesztivál). A kulturális kínálatban meghatározó infrastruktúra a Tokaj Fesztiválfaltan.

2. A térség jövőbeni márkapozíciója

Ma a világörökségi státusszal bíró Tokaji borvidék turisztikai élményigérete elmarad a várttól. A kiemelt turisztikai fejlesztési térség nevesítése kapcsán elkészült beavatkozási program arra hivatott, hogy segítse a garantált világörökségi élményigéret elérhetőségét, a prémium minőségű, borfogyasztásra, kóstolásra épülő programkínálat kialakításával. Tokaj – a fogadóterületet nevesítő város – látványképének jelentős fejlesztése révén vonzó úti céllá válik a jövőben.

A térség számára az NTS2030 stratégia által javasolt új üzenet a „Tokaj, több mint bor”, mely fókuszba kívánja állítani az aktív turisztikai kínálatot, erősen építve a Zemplén Kalandpark adrenalint emelő szolgáltatásaira, és az újonnan épülő függőhíd nemzetközi érdeklődésre is számot tartó attrakciójára. Tokaj és a Zemplén együtt képes megszólítani a belföldi és nemzetközi keresletet, csak ez az együtt gondolkodás teremtheti meg a vonzó turisztikai fogadóterület képét. Tokaj a világörökség részeként, míg Zemplén az érintetlen természeti adottságaival nyújt egyedi, komplex kikapcsolódási programot.

2. Tokaj-Zemplén térségi fejlesztési program

A Kormány 1421/2020. (VII. 20.) Korm. határozata¹³ rendelkezik Wáberer György Tokaj-Zemplén térség fejlesztéséért felelős kormánybiztossá történő kinevezéséről és feladatai közé sorolja a Tokaj-Zemplén térség fejlesztési koncepciójának kidolgozását.

A program megalkotásának alapja volt a térség egészére vonatkozó fenntartható jövőkép kidolgozása, a fejlesztési irányvonalak meghatározása érdekében középtávú intézkedési program összeállítása, amely az érintett önkormányzati és egyéb helyi szereplőkkel való egyeztetésen alapult és figyelembe vette a Magyar Turisztika Ügynökség kutatási eredményeit.

2.1 A fejlesztési program célkitűzései

A Tokaj-Zemplén Fejlesztési Program fő célja a térség turisztikai vonzerőjének növelése. Az intézkedések hosszútávra biztosítják majd a fenntartható fejlődést, növelik a régió népességmegtartó erejét, megállítják és visszafordítják az elvándorlást és jobb feltételeket kínálnak az itt élő lakosság számára.

A Kormány 2020 novemberében elfogadta 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozatban¹⁴ a Tokaj-Zemplén Térségfejlesztési Programot, egyúttal a Tokaj-Zemplén térség fejlesztése érdekében összesen 149,516 milliárd forint költségvetési támogatás biztosításáról döntött a 2020-2024 évekre vonatkozóan, elősegítve Magyarország egyik legfrekvenciáltabb térségében kiemelten szükséges közlekedési, turisztikai és önkormányzati fejlesztések megvalósítását.

A fejlesztés sorozat a világörökségi kultúrtájra, a meglévő nemzetgazdasági és kulturális értékekre, valamint a borászati tudásvagyon által meghatározott gasztronómiára építve tervezett létrehozni új minőséget. A program szerint a térség jövője a jól átgondolt és hatékonyan működtetett idegenforgalomban, az ahhoz kapcsolódó vendéglátásban, a borászatban nyugvó gasztronómiában van. A fejlesztési program ehhez teremtette meg a hiányzó feltételeket¹⁵.

A fejlesztés sorozat a világörökségi kultúrtájra, a meglévő nemzetgazdasági és kulturális értékekre, valamint a borászati tudásvagyon által meghatározott gasztronómiára építve kívánt létrehozni új minőséget. Mindez a térséget – a stratégiát jegyző Wáberer György szerint -Magyarország – Budapest és a Balaton után – legjelentősebb turisztikai régiójává emeli.

A programalkotók meggyőződése volt, hogy a Tokaj-Zemplén térség jövője a jól átgondolt és hatékonyan működtetett idegenforgalomban, az ahhoz kapcsolódó vendéglátásban, a borászatban nyugvó gasztronómiában van. Ehhez kellett megteremteni a hiányzó feltételeket.

A program keretében megvalósult intézkedések hosszútávra biztosítják a fenntartható fejlődést, növelik a régió népességmegtartó erejét, megállítják és visszafordítják az elvándorlást, és jobb feltételeket kínálnak az ott élő lakosság számára.

A koncepció meghatározó és a költségek több mint harmadát képviselő elemei voltak a közút, a kerékpár- és dülőúthálózat fejlesztések. A turisztikai vonzerőket közvetlenül növelő intézkedések közé tartozott a 150 kilométer hosszúra tervezett körpanoráma kerékpárút, amely összekapcsolja a Zempléni hegység természeti és kulturális adottságait. Megteremtette a kerékpáros összeköttetést Kassával, ami a visegrádi együttműködés kiváló példájává válhatott. A térség idegenforgalomi kínálatát színesíti a Hernádon kialakított vadvízi élményprogram, a Bodrog vízisportjának élénkítése is. A gasztronómiai és a borvidéki látogatóközpont kialakítása is kiemelt helyen szerepelt a fejlesztési koncepcióban.

A program fontosnak tartotta a desztináció termékeinek helyben történő értékesítését¹⁶. Ehhez járulnak hozzá a Tokaj város történelmi részében és a térség más településein tervezett rekonstrukciók, a szálláshelyek szolgáltatásfejlesztése, ezen belül színvonalas szállodák kialakítása, a prémium minőségű vendéglátás feltételeinek megteremtése¹⁷.

2.1.1 A programcsomag átfogó céljai:

- Tokaj brand egységes arculatának megerősítése, önálló, jól megkülönböztethető turisztikai márkanev kialakítása,
- Tokaj Borvidék turisztikai vonzerejét növeli és többnapos ott tartózkodásra motivál a nagyobb tájegység, Zemplén turisztikai kínálat, ezért a borvidék és a Zemplén fejlesztését össze kell hangolni,
- Az infrastruktúra fejlesztése-rekonstrukciója kiemelt fontosságú, mert a rossz

minőségű közúthálózat rontja a Térség turisztikai vonzerejét, megnehezíti az itt élők mindennapjait,

- Tokaj, mint a borvidék névadó települése, évezredek tradíciójának felélesztése prioritást élvez a települési fejlesztések között. A város a térség első belépési pontja, azonban jelenlegi fejlettségi állapota elmarad az elvárásoktól,
- A Tokaj-Zemplén térség váljon Magyarország – Budapest és Balaton után – legjelentősebb turisztikai központjává, négy évszakos turisztikai kínálattal,
- Magas színvonalú attrakciókkal: a bor, a kultúra, világörökség és a természeti adottságokra épülő sport lehetőségek,
- Gazdaságélénkítés, munkahelyteremtés és megőrzés.

2.1.2 A fejlesztési program releváns közigazgatási területi egységei

A Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Program településszintű területi lehatárolása megegyezik és teljes átfedésben van a Tokaj és Nyíregyháza turisztikai térség Tokaj altérségével¹⁸ 72 településével, így a turisztikai hatások vizsgálatához egzakt statisztikai adatokkal számolhatunk.

2. ábra: Tokaj-Zemplén turisztikai térség tokaji altérségének települései
forrás: Gyurkó Ádám: ÉMO-i régió turisztikailag kiemelt települései (részlet)

A program ezzel összefüggésben javasolta létrehozni térségi turisztikai szervezetet a Magyar Turisztikai Ügynökséggel együttműködve és a Tokaj Borvidéki Fejlesztési Tanács irányításával.

3. A TÉRSÉGI FEJLESZTÉSI PROGRAM HATÁSA A TURIZMUS FEJLŐDÉSÉRE

A Tokaj-Hegyalja Egyetemen folyó Carpathian TDM kutatási program keretében 2025 őszén megvizsgáltam, hogy vajon milyen hatásokkal, számszerűsíthető eredményekkel járt a fejlesztési program a térségi turizmusában? Ehhez első lépésben a térségfejlesztési hatások turizmusra gyakorolt lehetséges indikátorait¹⁹ vettem számba:

- a desztináció és értékeinek ismertsége,
- desztináció-marketing és márká értéke,
- a desztináció különböző összehasonlításokban elfoglalt helye,
- rendezvények, turisztikai helyszínek látogatottsága,
- Látogatók, vendégek elégedettsége,
- turisztikai beruházások elhelyezkedése, mértéke,
- turisztikai vállalkozások és foglalkoztatottak száma,
- a turisztikai bevételek és adóbevételek mértéke,
- látogatószám, tartózkodási idő, vendégéjszakák száma, stb.

Az egyetemi egyéni kutatás keretében kézenfekvően az utolsóként azonosított és egzakt indikátort, a vendégforgalmat, annak változását jellemző vendégéjszakaszámok vizsgálatát választottam.

Elemzésem során a Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ (NTAK) kötelező adatszolgáltatási rendszerére épülő KSH tájékoztatási adatbázis – gazdaságstatisztika – szálláshely szolgáltatás²⁰ Tokaj-Zemplén desztináció 72 települése évenkénti és egyenkénti lekérdezése során kinyert vendégforgalmi és vendégéjszaka adataival számoltam.

Az adatszolgáltatás publikus részében üzleti titok miatt azon települések adatai csak járási összegzésben szerepeltek, ahol csak egy szolgáltató szolgáltat adatokat. Ennek okán az elemzést kiterjesztettem a desztináció járásaira is, ami minimális torzulással járt, hisz a turizmusiparban aktív településeken túl szinte nincs adatszolgáltatásra kötelezett szálláshely szolgáltató.

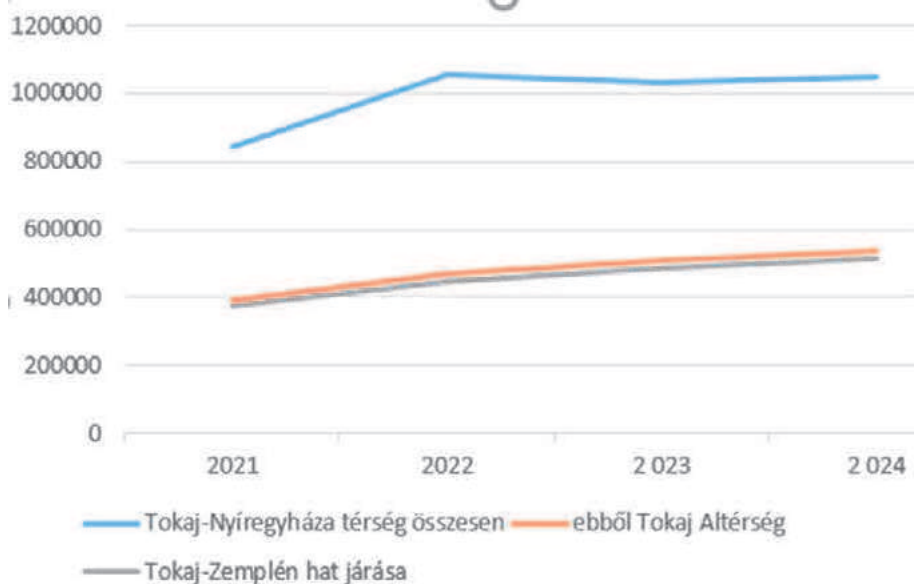
Az NTAK-KSH teleülésszintű adatok szisztematikus legyűjtése után első lépésben azt vizsgáltam meg, hogy a vizsgált fejlesztési időszakban miként részesedett Magyarország vendégéjszaka forgalmában a Tokaj-Nyíregyháza turisztikai térség, illetve azon belül a fejlesztési program által lefedett Tokaj-Zemplén desztináció. Megjegyzem, hogy a „Tokaj altérség” a kijelölése okán tartalmazza a desztináción kívül eső Encs és Hernádvécese teleüléseket is, bár vendégéjszaka forgalmuk szerény (3. sz. táblázat).

3. sz. táblázat:

A Tokaj-Nyíregyháza turisztikai térség Tokaj altérség vendégéjszaka dinamika

Turisztikai térség	Összes vendég (fő) 2024	Összes vendégéjszaka (éj) 2021	Összes vendégéjszaka (éj) 2022	Összes vendégéjszaka (éj) 2023	Összes vendégéjszaka (éj) 2024	Összes vendégéjszaka változása (%) (bázis:2021. év)
Magyarország turisztikai térségei összesen	18226000	26901000	39950000	41813000	44868000	166,7
Tokaj-Nyíregyháza térség összesen	475 000	841000	1053000	1033000	1050000	124,8
ebből Tokaj Altérség	244031	392977	466985	506785	534151	135,9
Tokaj Altérség/T-Ny térség (%)	53,1	46,7	46,6	49,1	50,9	
Tokaj-Zemplén hat járása	234605	376682	449662	488185	513467	141,8
Tokaj-Zemplén desztináció/T-Ny térség (%)	49,4	44,8	42,7	47,2	50,8	
Tokaj-Zemplén desztináció/Magyarország turisztikai térségei (%)	1,28	1,4	1,12	1,16	1,19	

A vizsgálat szempontjából releváns Tokaj – Zemplén desztináció a Tokaj-Nyíregyháza térség vendég-és vendégéjszaka forgalmának mintegy felét adja, Magyarország vendég-és vendégéjszaka forgalmából pedig 1,19...1,28 százalékkal részesedett. A vizsgált négy év dinamikája (2024/2021. évek) a desztináció vendégéjszaka teljesítményében: 41,8 %, ami ugyan elmarad hazánk 66,7 %-os vendégéjszaka bővülésétől, ám meghaladja a Tokaj-Nyíregyháza térség 24,8%-os vendégéjszaka szám változását. Ez a dinamikában mért jobb teljesítmény már önmagában is pozitív korrelációt mutat a térségi fejlesztési program beruházásai és a térségi turizmus bővülése között (3. sz. ábra).

3. sz. ábra: Vendégéjszakák dinamikák a Tokaj-Nyíregyháza turisztikai térségben

Az elemzés következő lépésében a desztináció hat járása vendégéjszaka számainak megoszlását és változását vizsgáltam (4. sz. táblázat és 4. sz. ábra).

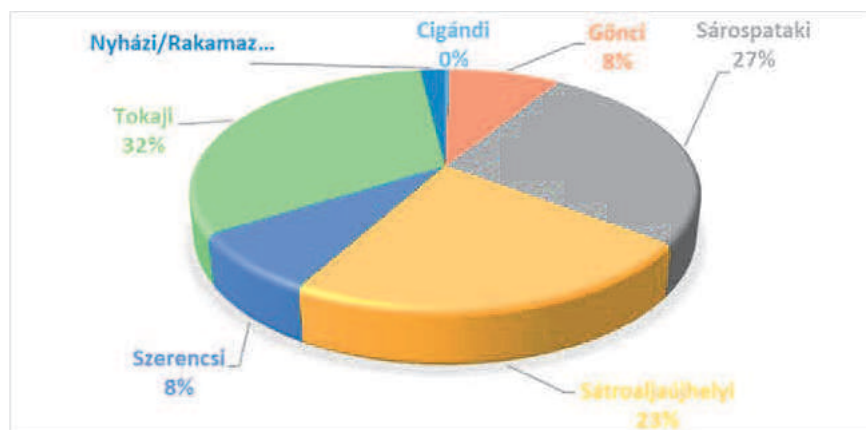
4. sz. táblázat:

A Tokaj-Zemplén desztináció 2021-2024. évi vendégéjszaka adatai járások szerint

Tokaj-Zemplén turisztikai desztinációban (T-Ny térség Tokaj Altárség) települései	Összes vendég (fő) 2024	Összes vendégéjszaka (éj) 2021	Összes vendégéjszaka (éj) 2022	Összes vendégéjszaka (éj) 2023	Összes vendégéjszaka (éj) 2024	Összes vendégéjszaka változása (%) (bázis:2021. év)
Cigándi	1075	n.d.	368	1 649	2 087	
Gönci	17840	50 662	48 798	45 255	43 147	85,00%
Sárospataki	61666	95 759	126 522	129 965	136 266	142%
Sátoraljaújhelyi	43987	96 740	103 290	106 980	116 763	120,70%
Szerencsi	21238	35 041	41 547	39 373	41 133	117%
Tokaji	83704	93 932	122 605	156 787	164 261	174,8%
Nyíregyházi/Rakama	5095	4 548	6 532	8 176	9 810	216%
T-Z járások összesen	234605	376682	449662	488185	513467	136%

Megállapítottam, hogy a desztinációban a vizsgált négy év viszonylatában a legnagyobb forgalombővülés a Tokaji járásban következett be (74,8%), ami az alacsonyabb bázis mellett annak is köszönhető, hogy a térségi fejlesztési program ismeretében, annak multiplikátor hatásaként a turizmusipari vállalkozói-befektetői aktivitás is

megnőtt a járásban. (A Nyíregyházi járásból Rakamaz település a Tokaji hídfőnél, a Tisza balpartján elhelyezkedő külterületi szálláshelyei okán szerves része a desztinációnak, hisz Tokaj, a Bodrog és a Tisza attrakciói a desztinációkhoz kötődnek).

4. sz. ábra: Vendégéjszak megoszlások 2024-ben a Tokaj-Zemplén desztinációban

A vendégéjszakák járások közötti megoszlásában 2024 évi adatok alapján Tokaj járás a 2021. évi 25 százalékról 32 százalékra növelte részesedését, ezzel megelőzve a Sátoraljaújhelyi és a Sárospataki járásokat.

Az 1997-es térségi turizmusfejlesztési tervben a Hernád - országhatár – Tisza határolta desztináció 104 települését négy kistájba soroltam, ám miután a turisztikai térségi besorolás a Taktaköz-Harangod vidékéről nem tartalmaz települést ezért az 5. sz. táblázat szerinti három kistáj vendégéjszaka megoszlását, annak alakulását összegeztem.

5. sz. táblázat:

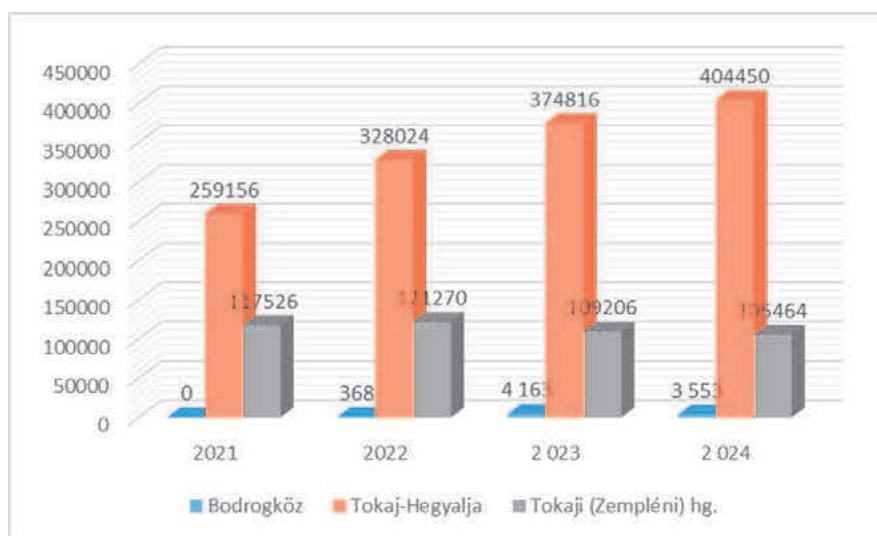
A Tokaj-Zemplén desztináció 2021-2024. évi vendégéjszaka adatai kistájanként

tájegység	2021	2022	2023	2024
Bodrogköz	n.d.	368	4 163	3 553
Tokaj-Hegyalja	259156	328024	374816	404450
Tokaji (Zempléni) hg.	117526	121270	109206	105464
Tokaj-Zemplén össz.	376682	449662	488185	513467

Az 5. sz. ábra oszlopdiagramjai egyértelműen mutatják, hogy a desztináció turisztikai fókuszja az UNESCO Tokaj-Hegyalja borvidék kulturtáj világörökség²¹. Ennek meghatározó oka, hogy a borvidék városaiban működnek a térség méretéhez mérten jelentős kapacitású és magas minőségű szálláshelyek, melyek a Kisfaludy program

keretében épültek, illetve újultak meg.

Ugyanakkor érdemes azt is észrevenni, hogy az impozáns vendégéjszaka adatok mögött a borvidék kulturális és élelmiszerturisztikai²² (bor-és gasztroturisztikai) vonzerői mellett a Tokaji (Zempléni)-hegység ökoturisztikai, természetjáró, vadászati turisztikai attrakciói is jelentős súllyal esnek latban²³.

5. sz. ábra: Vendégéjszakák dinamikája a Tokaj-Zemplén desztináció kistájain

Elemzésemet településszintű vizsgálatra szűkítve a desztináció vendégéjszaka forgalmának első 10 települése 2021-2024 évi alakulását, dinamikáját a 6. sz. táblázat mutatja. A 2021. évi bázishoz képest legnagyobb forgalomművekedés Szerencsen következett be (242%), ami betudható a TOP10 csoporton belül a legalacsonyabb induló bázisnak.

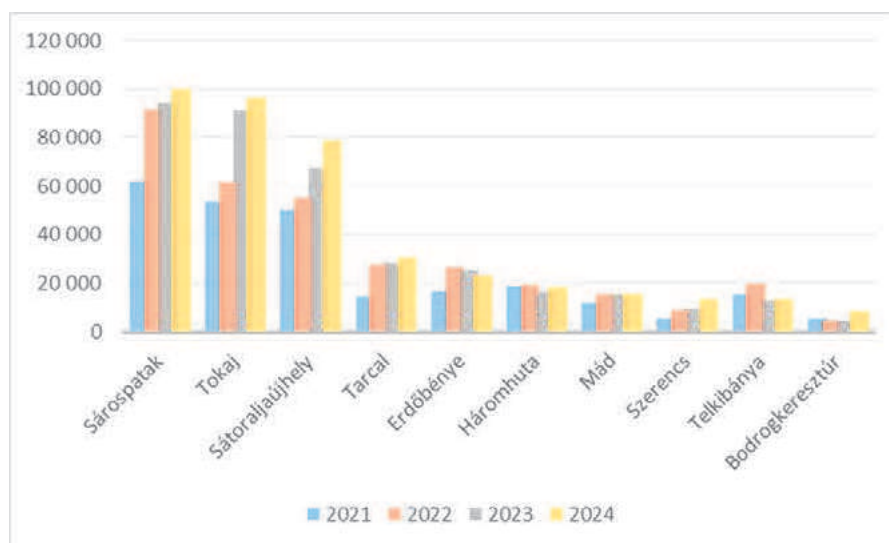
A járási székhelyek mellett a TOP10 települések körében megjelenik Tarcsl (Andrássy Rezidencia), Erdőbénye (Honvédüdülő, Magita hotel), Háromhuta (Újhuta kastélyszálló), Mád (Mádi Kúria hotel, Grossmann-Ház), Szerencs (Huszárvár, Meggyes hotel), Telkibánya (Aranybánya, Ezüsfenyő), s Bodrogkeresztúr (vendégházak).

6. sz. táblázat:

A Tokaj-Zemplén desztináció 2021-2024. évi vendégéjszaka adatai a TOP10 településen

TOP10 település	2021	2022	2023	2024	2024/2021 (%)
Sárospatak	61 929	91 226	94 194	99 866	161
Tokaj	53 763	61 608	90 912	96 143	179
Sátoraljaújhely	50 020	54 871	67 544	78 672	157
Tarcal	14 497	27 311	28 628	30 566	211
Erdőbénye	16 670	26 469	24 948	23 141	139
Háromhuta	18 485	19 164	16 190	18 274	99
Mád	11 570	15 138	15 105	15 299	132
Szerencs	5 557	9 050	9 174	13 466	242
Telkibánya	15 441	19 792	12 880	13 248	86
Bodrogkeresztúr	6 044	4 228	8 006	8 453	140

A 6. számú ábra szerint Sárospatak megőrizte a desztinációs vezető vendégéjszaka szerinti poícióját, s Tokajjal, Sátoraljaújhellyel a térség és a TOP10 kiemelkedő vendégéjszaka forgalmát, 2024-ben annak több, mint 50 százalékát testesítették meg.

6. sz. ábra: Vendégéjszakák dinamikája a Tokaj-Zemplén desztináció TOP10 településén

A desztináció látogatói által preferált jelentős szálláshelykapacitással rendelkező települései vonatkozásában vizsgáltam a Pareto-elv²⁴ érvényesülését a vendégéjszakaszámok és a szállást kínáló települések viszonylatában.

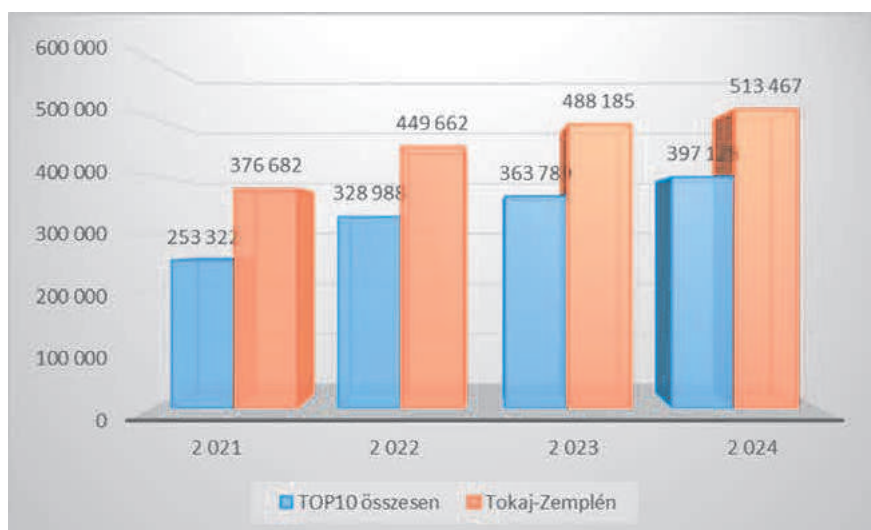
A gazdaságtudományi kutatásokban sok területen alkalmazzuk ezt az elvet, amit kiterjesztve jelen vizsgálatra, megállapítottam, hogy a vendégek a desztináció 2024.

évi vendégéjszakáinak 77 százalékát a TOP10 településen működő szálláshelyeken realizálták.

7. sz. táblázat:

A Pareto 80/20 szabály érvényesülése desztináció TOP10 településén
(2021-24. vendégéjszaka adatok alapján)

TOP10 település	2021	2022	2023	2024
Sárospatak	61 929	91 226	94 194	99 866
Tokaj	53 763	61 608	90 912	96 143
Sátoraljaújhely	50 020	54 871	67 544	78 672
Tarcal	14 497	27 311	28 628	30 566
Erdőbénye	16 670	26 469	24 948	23 141
Háromhuta	18 485	19 164	16 190	18 274
Mád	11 570	15 138	15 105	15 299
Szerencs	5 557	9 050	9 174	13 466
Telkibánya	15 441	19 792	12 880	13 248
Bodrogkeresztúr	5 390	4 359	4 214	8 453
TOP10 összesen:	253 322	328 988	363 789	397 128
Tokaj-Zemplén	376 682	449 662	488 185	513 467
TOP10/Tokaj-Zemplén	67	73	75	77

7. sz. ábra: A Pareto 80/20 szabály érvényesülése desztináció TOP10 településén
(2021-24. vendégéjszaka adatok alapján)

Ezt a Pareto–elvnél is nagyobb fokú koncentrációt jelzi a 7. számú ábra oszlopdiagramja, melyből a 7. számú táblázat számadataival együtt kiolvasható, hogy a vizsgált négy év során a vendégéjszaka koncentráció nőtt.

4. ÖSSZEGRZÉS

A Carpathian TDM elnevezésű, határokon átnyúló desztinációmenedzsment tanszéki kutatás keretében arra a kérdésre kerestem a választ, hogy a Zemplén térségben 1995-től végzett szakértői tevékenységeim, civil és önkormányzati fejlesztési projektek, állami szerepvállalás alapjain 2020-ban meghirdetett Tokaj-Zemplén Térségi Fejlesztési Program hatásai a térségi turizmus fejlődése terén milyen számszerű eredményekkel jártak?

A turisztikai szempontú Zemplén régió lehatárolása, az itt negyedszázad alatt végzett közösségi turizmusfejlesztési tevékenységek vázlatos bemutatása alapján megállapítható, hogy a Tokaj-Zemplén Térségi Fejlesztési Program 150 milliárd forintos támogatása „termékeny földre” hullott, s a megvalósított infrastrukturális- és attrakciófejlesztések eredményei a program négy éve alatt mérhető vendégéjszaka szám bővülést eredményeztek.

A COVID utáni „visszapattanás” évét alapul véve 2024-re a fejlesztési terület (és egyben a Tokaj-Nyíregyháza turisztikai térség Tokaj Altérsége) 72 települése 41,8 százalékos vendégéjszaka szám növekedést ért el.

A térség hat járása viszonylatában a legnagyobb forgalombővülés a Tokaji járásban következett be (74,8%), ami az alacsonyabb induló bázis mellett annak is köszönhető, hogy a térségi fejlesztési program ismeretében, annak multiplikátor hatásaként a turizmusipari-szálláshelyfejlesztési befektetői aktivitás is megnőtt a járásban.

Az 5. sz. ábra oszlopdiagramjai szerint a desztináció turisztikai fókuszja az UNESCO Tokaj-Hegyalja borvidék kulturtáj világörökség, amely a desztináció vendégéjszaka forgalmának 68.7...78,7 százalékát adta.

A vendégéjszaka forgalombővülés tekintetében a 2021. évi bázishoz képest legnagyobb növekedés Szerencsen következett be (242%), ami betudható a TOP10 csoporton belül a legalacsonyabb induló bázisnak. A járási székhelyek mellett a TOP10 települések körében megjelenik Tarcal (Andrássy Rezidencia), Erdőbénye (Honvédudülő, Magita hotel), Háromhuta (Újhuta kastélyszálló), Mád (Mádi Kúria hotel, Grossmann-Ház), Szerencs (Huszárvár, Meggyes hotel), Telkibánya (Aranybánya, Ezüstfenyő), s Bodrogkeresztúr (vendégházak).

Végül a Pareto 80/20 szabály érvényesülését vizsgálva megállapítást nyert, hogy térségünkben is érvényesül a koncentráció, azaz a TOP10 település 2024. évben már az összes vendégéjszaka 77 százalékát tudhatta magáénak, közöttük is a forgalom több, mint felét Sárospatak, Tokaj és Sátoraljaújhely képviseli.

Az eddig ismert 2025. évi térségi vendégéjszaka adatok a program zárultával – összefüggésben a kedvezőtlen makrogazdasági körülményekkel (infláció, gazdasági pangás, életszínvonal csökkenés) – mind a hat járás esetében enyhe csökkenést mutatnak. Hazánk 46,8 milliós vendégéjszaka forgalmából a Tokaj-Zemplén desztináció 1,01 százalékos részesedést ért el.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ¹ <https://njt.hu/jogszabaly/2020-1791-30-22>
- ² <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20230216/waberer-gyorgy-mar-nem-kormanybiztos-597522>
- ³ <https://jogkodex.hu/doc/2575882>
- ⁴ Dankó L. (1997): Zemplén térségi turizmusfejlesztési terv. A Magyar Turizmus Rt K+F Igazgatóság megbízásából. Zempléni RVA, Sátoraljaújhely.
- ⁵ 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendelet a turisztikai térségek meghatározásáról <https://njt.hu/jogszabaly/2020-429-20-22>
- ⁶ Dankó L. (2020): Tokaj-Zemplén desztináció turizmusának fejlesztése 1995-2020. In.: Sárospataki turizmusfejlesztési tanulmányok 2020. SKTE, Sárospatak.
- ⁷ Dankó L. (2024): Vallási turizmus értékkincsek és fejlesztések Zemplénben. Zempléni Múza 2024. Tavasz. pp. 33-51. <https://zemplenimuzsa.hu/latoter/danko-laszlo-vallasi-turizmus-ertekkincsek-es-fejlesztések-zemplenben/>
- ⁸ Összefogással Tokaj Világörökségért <https://baz.hu/hirek/osszefogással-tokaj-vilagoroksegeert-ii-407>
- ⁹ Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2005-13. <https://2010-2014.kormany.hu/download/4/5c/20000/NemzetiTurizmusfejlesztésiStrategia.pdf>
- ¹⁰ Az Észak-Magyarországi Régió Turizmusfejlesztési Stratégiája 2007-13. RMC Kft. Miskolc, 2006.
- ¹¹ 2016. évi CLVI. törvény a turisztikai térségek fejlesztésének állami feladatairól <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1600156.tv>
- ¹² 1747/2017. (X. 18.) Korm. határozat a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 elfogadásáról,
- ¹³ 1421/2020. (VII. 20.) Korm. határozat <https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/b1c305ad074ce5a7af60de5982829987991f57d7/letoltes>
- ¹⁴ 1791/2020. (XI. 11.) Korm. határozat a Tokaj-Zemplén Térség fejlesztéséhez szükséges kormányzati intézkedésekről.
- ¹⁵ Borsod-Abaúj-Zemplén Megye Területfejlesztési Programja 2021-2027. 37.o.
- ¹⁶ Dankó L. – Szacsó B. (2024): A Tokaj- Zemplén turisztikai desztináció élelmiszer-turizmusának fejlesztése. In.: Sárospataki turizmusfejlesztési tanulmányok 2024., THE, Sárospatak <https://real.mtak.hu/216910/>
- ¹⁷ Tokaj-Zemplén Térség Fejlesztési Program https://www.tbft.hu/wp-content/uploads/2022/01/Tokaj_Zemplen_program.pdf
- ¹⁸ <https://njt.hu/jogszabaly/2020-429-20-22>
- ¹⁹ Dankó L. (2025): Közösségi turizmusfejlesztés hatásvizsgálata a Tokaj-Zemplén desztinációban (2021-2024). In: Dankó, L (szerk.) Desztinációmenedzsment workshop rezüméfüzete. A workshop az MTA200 rendezvénysorozat keretében a „Tokaj-Zemplén turisztikai térség” turizmusának közösségi fejlesztése témakörben került megrendezésre. Sárospatak, Tokaj-Hegyalja Egyetem Lorántffy Intézet. 7 p. pp. 3-3.
- ²⁰ KSH tájékoztatói adatbázis <https://statinfo.ksh.hu/Statinfo/themeSelector.jsp?lang=hu>

- ²¹ erről részletesebben: Dankó, L (2019): Tokaj-hegyalja, mint világörökségi kultúrtáj turizmusfejlesztésének marketing támogatása. In: Gyurkó, Á; Somodi-Tóth, O (szerk.) #Turizmus #szálloda #vendéglátás. Eger, Líceum Kiadó. 168 p. pp. 67-84. <https://real.mtak.hu/103049/>
- ²² erről részletesebben Dankó, L (2023): Helyi termékekre fókuszáló turizmus a körforgásos és fenntartható gazdaságban. In: Bene, Zsuzsanna; Kökényesi, Nikoletta (szerk.) THE Eszencia – Bor és Tudomány : Fejezetek a Lorántffy Intézet oktatóinak tollából. Sárospatak, Tokaj-Hegyalja Egyetem. 112 p. pp. 86-100. <https://real.mtak.hu/164124/>
- ²³ erről részletesebben Dankó, L.(2025): A közösségi turizmusfejlesztés lehetőségei az ökotudatos Füzéren In: Remenyik, Bulcsú (szerk.) Zempléni gazdaságfejlesztési tanulmányok 2025. Sárospatak, Tokaj-Hegyalja Egyetem Lorántffy Intézet 157 p. pp. 57-79. <https://real.mtak.hu/229997/>
- ²⁴ Demeter K. et.-al (2022): Tevékenységmenedzsment. Akadémiai Kiadó, Budapest.

